

ETO: 81'342.4
371.133
DOI: 10.19090/hk.2021.2.56-77

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

ISTÓK Béla

Selye János Egyetem, Tanárképző Kar
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
Komárom, Szlovákia
istokv@ujv.sk

TÓTH Sándor János

Selye János Egyetem, Tanárképző Kar
Szlovák Nyelv és Irodalom Tanszék
Komárom, Szlovákia
toths@ujv.sk

N. VARAGYA Szilvia

Selye János Egyetem, Tanárképző Kar
Magyar Nyelv és Irodalom Doktori Iskola
Komárom, Szlovákia
szilvia.varagya@gmail.com

A FONETIKA TANÍTÁSÁNAK PROBLÉMÁI ÉS LEHETŐSÉGEI

Memóriamankók a beszédhangok osztályozásának tanításában

Problems and possibilities of teaching phonetics
Mnemonics in teaching the classification of speech sounds

Problemi i mogućnosti u nastavi fonetike
Mnemotehnika u nastavi klasifikacije glasova

A tanulmány a hangtantanítás problémáit és lehetőségeit vizsgálja online kérdőíves módszerrel (N = 101). Elsődleges célja összegyűjteni és a (leendő) magyartanárok figyelmébe ajánlani azokat a memóriamankókat (felidéző szavakat, mondatokat és álmagyarázatokat), amelyek könnyebbé, egyszersz mind érdekesebbé tehetik a tanulók számára a magán- és mássalhangzók

osztályozásának memorizálását. A kutatásból kiderül, hogy a hangtan a tanulók által kevésbé kedvelt nyelvtani témakörök egyike, sokan elvontnak, bonyolultnak, a gyakorlati életben nehezen hasznosíthatónak tartják. A legtöbb pedagógus szerint az elsajátítandó ismeretanyag nehézsége nincs összhangban a(z ötödik osztályos) tanulók életkorával (érettségével), ez alapján pedig elképzelhető, hogy éppen a nyelvi szintek tanításának szintetikus (alulról felfelé építkező) módja a gyermekek nyelvtantól való elidegenedésének a kiváltója.

Kulcsszavak: fonetika, magánhangzók, mássalhangzók, mnemotechnika, didaktika

Bevezetés

Az elmúlt években közzétett kvantitatív kutatások (Szerdi 2019, 17; Istók–Istók 2020, 138–139) azt mutatják, hogy az általános és középiskolás tanulók körében kevésbé népszerű a nyelvtan, mint az irodalom: szárazabbnak, unalmasabbnak, egyhangúbbnak vélik azt (vö. Schirm 2013; 2020). Tapasztalataink szerint éppen a hangtan az egyik legnehezebben elsajátítható és legkevésbé kedvelt nyelvtani témakörök egyike az iskolában (a tendencia általában a magyartanári szakon is megfigyelhető, lásd: Bóna–Markó 2009).

Tanulmányunkban a magyartanárok körében végzett kérdőíves felmérés segítségével arra keressük a választ, hogy mivel magyarázható a hangtan népszerűtlensége, illetve milyen jó megoldásokat használhatunk az egyes témakörök – a hangtörvények, a nyelvi változások, a nyelvjárások stb. – megértésének alapjául szolgáló magán- és mássalhangzók osztályozásának tanításához.

A munkánkban bemutatott memóriamankók mellett kiváló ötleteket, feladatjavaslatokat találunk még Bóna Judit és Markó Alexandra *Hétköznapi fonetika – feladatjavaslatok a hangtan oktatásához* című tanulmányában (2009). Hasznosnak tartjuk továbbá a problémaalapú anyanyelvi nevelés (Domonkosi–Ludányi 2020) módszereit is. Ilyen lehet például az, ha nyelvi naplót íratunk a tanulókkal, majd az abban lejegyzett hangtani témájú jelenségeket közösen is megvitatjuk velük (lásd: Domonkosi–Ludányi 2020, 183–184; Ludányi–Domonkosi 2021, 53–56).

Hangtantanítás az iskola különböző szintjein

Az alábbiakban a Nemzeti alaptanterv (NAT 2020), az azt kiegészítő kerettantervek (KT 2020a; 2020b; 2020c), valamint az érvényben lévő tankönyvek (OH5a 2020; OH5b 2020; OH9a 2020; OH9b 2020; OFI8 2018; OFI12 2017) alapján foglaljuk össze röviden, hogy a tanulók milyen hangtani problémakörökkel találkozhatnak az általános és középiskolában.

Az alsó tagozaton szerzett előismeretek

Az elemi hangtani ismereteket és készségeket már az alsó tagozaton elsajátítják a gyermekek: megtanulnak különbséget tenni a magánhangzók és mássalhangzók, valamint a rövid és hosszú beszédhangok között (NAT 2020, 306). Megismertetjük őket a hangok időtartamának jelentésmegkülönböztető funkciójával (KT 2020a, 10) (pl. mgh: *öt* – *őt*; msh: *megy* – *meggy*). Mindez hozzájárul ahhoz, hogy a beszédhangok időtartam szerinti osztályozása a későbbiekben (ötödikben) már ne okozzon gondot számukra.

A hangtani és helyesírási ismeretanyag már az alsó tagozaton összekapcsolódik, a helyes hangjelölés megalapozásának részeként ugyanis foglalkoznunk kell a kiejtés szerinti („ahogy halljuk, úgy írjuk”) és a kiejtéstől eltérő írású („másképp halljuk, másképp írjuk”) szavak megkülönböztetésével (Adamikné 2001, 188, 240–241; Sz. n. 2013, 5). Ez utóbbi szempont a későbbiekben a hangtörvények tárgyalásakor lesz fontos.

Hangtantanítás a felső tagozaton

Az ötödik osztályban a tanulók megismerkednek a nyelvi szintekkel, köztük a beszédhangokkal és a fonémákkal (KT 2020b, 5, 11). Érdekes megfigyelnünk, hogy a tankönyvi gyakorlatban e két fogalom három különböző módon jelenik meg: az Oktatási Hivatal egyik tankönyve szinonimaként (OH5a 2020, 94, 96), a másik (OH5b 2020, 60) pedig egymástól elhatárolható fogalomként tekint rájuk. Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet korábban használt új generációs tankönyve a fenti gyakorlattal szemben még csak meg sem említi a fonéma terminust (OFI5 2016, 74). Véleményünk szerint ezt helyesen teszi, elkerülve így az ötödikesek számára egyébként is nehezen befogadható ismeretanyag elvontabbá tételét.

Az ötödikes tananyag részét képezik a beszédszervek, a beszédhangok (elsősorban a magánhangzók) osztályozása, valamint a fontosabb magán- és mássalhangzótörvények is (KT 2020b, 5). A különböző osztályozási szempontok tanításában eltérések mutatkoznak az új kerettanterv és a gyakorlat között. Az előbbi már nem írja elő a mássalhangzók rendszerezésének általános iskolai tanítását – tételei között csak a magánhangzók csoportosítása szerepel (KT 2020b, 5; vö. KT 2012) –, a használatban lévő ötödik (OH5a 2020, 102–104; OH5b 2020, 72–74) osztályos tankönyvek viszont foglalkoznak vele (feltehetően azért, mert a szintén ötödik osztályban tárgyalt mássalhangzótörvények bemutatása is erre épül). Az így megszerzett, majd a nyolcadik évfolyamban

megerősített ismeretek (OFI8 2018, 18)¹ egyfajta kiindulópontként szolgálnak a nagy magyar nyelvjárások hangtani jellemzéséhez. E területi nyelvváltozatok megvitatására, egyben hangtani összevetésére a nyolcadik osztályban kerül sor (KT 2020b, 19; OFI 2018, 138–140).

Hangtantanítás a középiskolában

A beszédhangok és a fonémák „tényleges” megkülönböztetése a középiskola első osztályának a tananyaga (KT 2012c, 18; OH9a 2020, 46; OH9b 2020, 83). A tanulók átfogó képet kapnak a magyar nyelv hangrendszeréről és a hangtörvényekről (KT 2020c, 5), az előbbinek értelemszerűen már a mássalhangzók csoportosítása is a részét képezi. A magyar nyelv fonémakészletéről tanultak az idegen nyelvek fonémáiról megszerezhető fontosabb ismeretekkel egészülnek ki (KT 2020c, 5; OH9a 2020, 47; OH9b 2020, 87–88). A megszerzett tudás által a középiskola negyedik osztályában tárgyalt tíz magyar nyelvjárás (KT 2020c, 29; OFI12 2017, 67) hangtani különbségeire és a nyelvtörténeti korok hangtani vonatkozásaira, a nyelvi változás okaira (KT 2020c, 31; OFI12 2017, 13–46) is rávilágíthatunk.

Memóriamankók a hangtantanításban

A felidéző szavak (hétköznapi nevükön: hívószavak, varázsszavak, segéd-szavak, sűgőszavak, memoriterszavak) és mondatok (hétköznapi nevükön: hívómondatok, varázsmondatok, segédmondatok, sűgőmondatok, memoritermondatok) olyan mnemotechnikai eszközök – ún. memóriamankók (vö. Sz. n. 2013, 13–14) –, amelyek elősegítik a nehezebben megjegyezhető információk és összefüggések rögzítését és előhívását (vö. Antalné 2008). Mivel funkciójukat tekintve az adathalmazokat kódoló tömörített fájlokra hasonlítanak, megfelelnek a relevanciaelmélet elvárásainak. Az elmélet szerint egy kommunikátum annál relevánsabb a felhasználója számára, minél nagyobb pozitív hatást gyakorol rá, illetve minél kisebb erőbefektetésre van szükség a feldolgozásához (Wilson–Sperber 1981, 297).

A felidéző szó és mondat terminusokat Antalné Szabó Ágnes egyik tanulmányából (2008) kölcsönözzük, ebben a szerző a nehéz helyesírású szavak

¹ A 2020-as Nemzeti alaptanterv alapján a tanulmány megírásáig csak az ötödik és hatodik, valamint a kilencedik és tizedik osztályos tankönyvek jelentek meg. A többi esetben a 2012-es Nemzeti alaptantervet követő (még érvényben lévő) új generációs tankönyveket vesszük alapul.

memorizálásának eszközeként tekint rájuk: „a megjegyzendő szóhoz egy ismert helyesírású szót kapcsolunk” (pl. *icipici dicséret*)²; „egy könnyebb helyesírású, gyakran használt hívószó [...] segít felidézni a mondatban levő nehezebb helyesírású vagy ritkábban használt szavak írásmódját” (pl. *Az ifjú bajnok ricsajozik a kajakban*).

A felidéző szó és mondat nemcsak a helyesírás (a problémás írásmódú szavak), hanem a hangtan (a magánhangzók és mássalhangzók csoportosításának) tanításában is kiváló didaktikai eszköz lehet. A különbség a kódolt adatok szerkezetében figyelhető meg. Míg a helyesírás területén a hívószó a felidézni kívánt szóhoz (pl. *anyu raguja*) vagy szavakhoz (pl. *A tolvajt lesújtotta a sejtelmes jóslat*) kapcsolódik, a hangtanban a felidéző szó vagy mondat az azonos csoportba tartozó magán- és mássalhangzókat kódolja (pl. az *uborka* szó az [u, o, a] veláris hangok „hívószava”, a *Tyúha, pici úszó kacska, futás!* mondat pedig a [p, t, k, f, sz, s, c, ty, cs, h] zöngétlen mássalhangzók „hordozója”). Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet korábban használt ötödikes tankönyve (OF15 2016, 52) a nyelv függőleges mozgása alapján elkülönülő szintekhez a következő felidéző szavakat rendeli: *gumisün* (felső), *élőszó* (középső), *gyertya* (alsó), *száll* (legalsó).

A felidéző szó és mondat mellett ritkábban ugyan, de a felidéző történet egyik formája, az álmagyarázat³ és a felidéző kép⁴ (Antalné 2008) is előfordul a beszédhangok osztályozásának tanításában. Jó álmagyarázatok lehetnek a magas (palatális) és mély (veláris) magánhangzók memorizálására a következő mondatok: *A „teniszütő” magánhangzói azért magasak, mert a teniszütőt magasba emeljük adogatáskor. Az „uborka” magánhangzói azért mélyek, mert az uborka levelei mélyen a földön kúsznak* (vagy: *mert az uborkát mélyen rakjuk be az üvegbe*). E két álmagyarázat vizuális megjelenítésével (a helyzetkép lerajzolásával) felidéző képeket is létre tudunk hozni. Hasonló megoldással találkozhatunk az Oktatási Hivatal által kiadott ötödik osztályos tankönyv (OH5b 2020) borítólapján is: a piros ház a veláris, a zöld pedig a palatális magánhangzóknak ad otthont, miközben a felső nyelvvállású magánhangzók a tető, a középsők a felső emelet, az alsók pedig az első emelet ablakaira lettek

² A fejezetben olvasható helyesírási példák Antalné Szabó Ágnes fentebb idézett tanulmányából származnak. A hangtani példák az általános és középiskolás pedagógusok körében végzett gyűjtésünk eredményei.

³ Antalné (2003) egyik álmagyarázata: azért írjuk a *szerviz* szót rövid *i*-vel, mert azt szeretnénk, hogy az autónk rövid ideig legyen a szervizben.

⁴ Antalné tanulmányában (2003) egy kép szemlélteti, hogyan *korcsolyázik a gólya az erkélyen*.

ráfestve, a legelső nyelvállású [á] a piros ház bejárati ajtajának ablaküvegét díszíti. A képek által támogatott tanulás hatékonyságát Nyíri Kristóf (2000) szavaival magyarázhatjuk: „az emberek elsősorban képekben gondolkoznak, s csak azután szavakban”.

A kutatás módszertana

A kérdőívet négy olyan privát Facebook-csoportban osztottuk meg, amely a magyartanárok informális szakmai fórumának tekinthető. Ezek a felületek a következők: *Magyar tanítása 5. 6. osztályban* (W1), *Magyartanárok csoportja 7–8. osztály (csak pedagógusoknak!)* (W2); *Magyartanítás felső tagozaton* (W3); *Onlinemagyartanar* (W4). A kérdőív 2021. június 7-e és 16-a között volt elérhető. Tíz nap alatt százegy pedagógus osztotta meg velünk szakmai tapasztalatait.

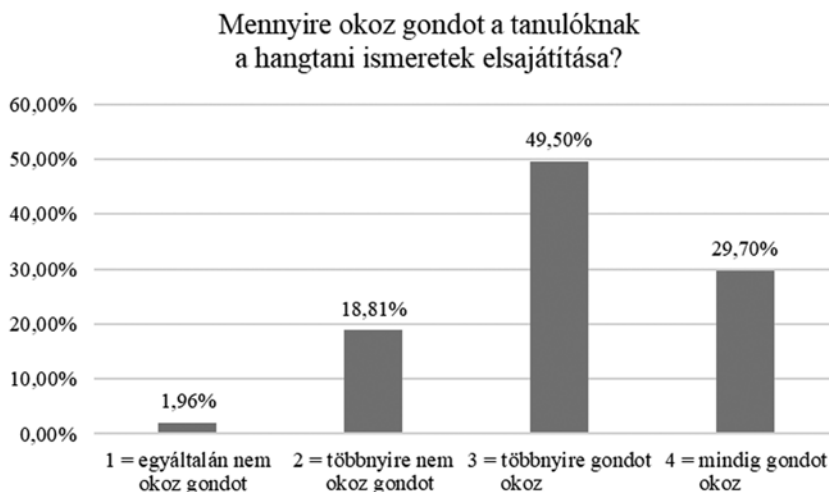
A zárt végű kérdésekre adott válaszokat a Microsoft Excel segítségével és manuálisan dolgoztuk fel. A kérdések egy része négyfokú skálát használ, esetükben az eredmények átlagát, móduszát (az adatsor leggyakoribb értékét) és mediánját (az adatsor középpértékét) is megadjuk.

Háttér adatok

A kérdőívet kitöltő adatközlők 96%-a nő. A nemek szerinti megoszlás aránytalansága azzal magyarázható, hogy a magyartanári pályát választók többsége nő, illetve hogy a nők általában nagyobb hajlandóságot mutatnak az online kérdőívek kitöltésében, mint a férfiak. Az adatközlők 16%-a a 21–35 évesek (pályakezdő és fiatal pedagógusok), 36%-uk a 36–50 évesek (középkorosztályúak), 49%-uk pedig az 50 év feletti (idősebbek) korosztályából való. A magyartanári szakma elöregedését mutatja, hogy a kitöltőknek csaknem a fele már betöltötte ötvenedik életévét. Az adatközlők 97%-a Magyarországon, 3%-uk pedig valamelyik határon túli országban (Romániában, Szlovákiában vagy Szerbiában) oktat magyar nyelv és irodalmat. 77%-uk általános iskolában, 15%-uk középiskolában, 8%-uk pedig általános és középiskolában is tanít. Az általános iskolák pedagógusainak mintában való túlerepresentáltsága a kutatás szempontjából előnyös, a fonetikatanítással kapcsolatos dilemmák többsége ugyanis éppen az általános iskola ötödik osztályát érinti. Az adatközlőink 24%-a kevesebb mint öt éve, 9%-uk 5–10 éve, 67%-uk pedig több mint tíz éve praktizál magyartanárként. Ez azt jelenti, hogy a beérkező adatok jelentős része többéves, akár évtizedes munkatapasztalatok eredményeit tükrözi.

A fonetikatanítás problémái: „Túl korán és túl részletesen”

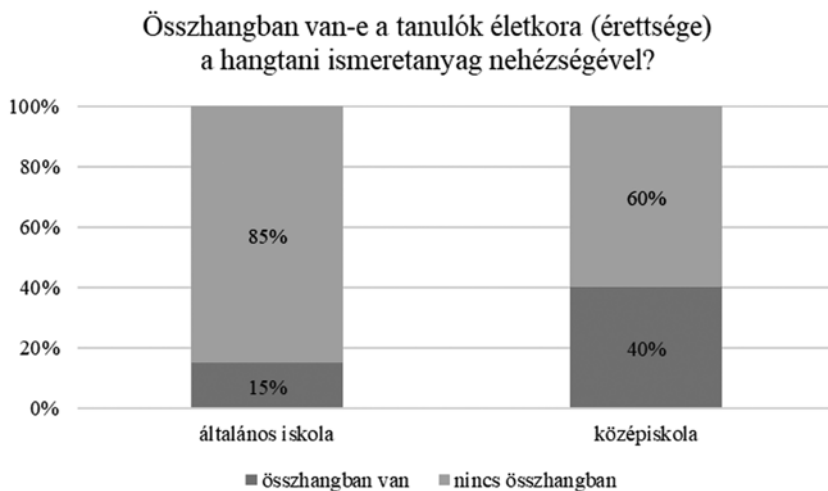
A kérdőívet kitöltő pedagógusok szerint a hangtani ismeretek elsajátítása többnyire gondot okoz a gyerekeknek (négyfokú skála; átlag: 3,1; medián: 3; módusz: 3) (lásd: 1. ábra). A legtöbb magyartanár túlságosan elvontnak, részletezőnek, magolásra épülőnek és a gyakorlati életben nehezen hasznosíthatónak tartja a tananyagot. Szerintük a sok új szakkifejezés, a beszédhangok osztályozása és a hangtörvények felismerése, megkülönböztetése okozza a legnagyobb problémát. Nehezíti a helyzetet az is, hogy a beszédtempó gyorsulása (Kassai 1993; vö. Bóna 2008) csökkenti a tanulók beszédhangokra való koncentrációjának, a részletekre való odafigyelésének a képességét.



1. ábra. *A hangtani ismeretek elsajátításának problémája*

A hangtantanítással és -tanulással kapcsolatos nehézségek a tananyag nagyon korai, ötödik osztályban való megjelenésével is magyarázható. Ez a nyílt és zárt végű kérdésekre adott válaszokból is egyértelműen kitűnik. Az általános iskolában dolgozó pedagógusoknak a 85%-a, a középiskolában tevékenykedőknek pedig a 60%-a gondolja úgy, hogy nincs összhangban a tanulók életkora a hangtani ismeretanyag nehézségével (lásd: 2. ábra). Sokak szerint a tananyag összetett (elvont) fogalmi és hálózati apparátusa túlmutat egy ötödik osztályos tanuló fogalmi-logikai gondolkodásának fejlettségi szintjén. Többen is hozzátesszik, hogy a nyolcadik évfolyamban (a tananyag ismétlésekor) a hangtani összefüggések megértése már nem okoz akkora gondot, mint az ötödikben. A válaszok alapján megfontolandó lenne a nyelvtan tanítását a magasabb nyelvi

szintekkel kezdeni, és a könnyebben megragadható, egzakt szövegtől eljutni egészen a beszédhangig, illetve fonémáig.⁵



2. ábra. *A hangtani ismeretanyag nehézségének összefüggése a tanulók életkorával*

A kérdőívet kitöltő magyartanárok szerint a tanulók kevésbé kedvelik a hangtant (négyfokú skála; átlag: 2,2; medián: 2; módusz: 2) (lásd: 3. ábra). Ennek oka, hogy bonyolultnak, unalmasnak és a hétköznapi életben nehezen hasznosíthatónak tartják azt (vö. az 1. és 2. ábrához tartozó magyarázatok). Több pedagógus is hozzáteszi, hogy a fonetikát egyedül játékos formában érdemes tanítani, például úgy, hogy a problémák megoldására nem elvárásként, hanem egyfajta „kincskeresésként” tekintünk.

⁵ Ezen a ponton hívnánk fel a figyelmet a szlovákiai magyar középiskolák első osztálya számára írt rendhagyó nyelvtankönyvre (Misad–Simon–Szabó Mihály 2009), amely e „fordított koncepciót” vezet be: a nyelv, a kommunikáció és a szöveg általános jellemzőivel, valamint a retorikával indít. A második, harmadik és negyedik osztályos tankönyv szerzőinek (Uzonyi Kiss–Csicsay 2012a; 2012b; 2012c) csak részben sikerül követniük az „eredeti” elképzelést: a másodikos tankönyv újratárgyalja a szövegtant és a retorikát, valamint – a „megfelelő sorrendet” be nem tartva – a szókészlettant és a szófajtant is tartalmazza; a harmadikos tankönyv a mondattant, a negyedikes pedig a hangtant és a – „logikai rendeződést” szintén felrúgó – stilisztikát mutatja be.



3. ábra. Népszerűtlen hangtan

A magánhangzók osztályozásának taníthatósága

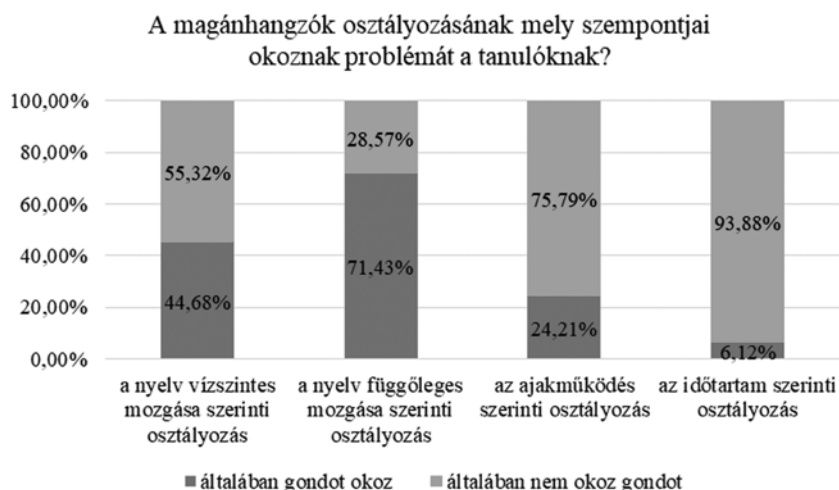
Mivel a magánhangzók nem akadályhangok, ezért ejtésük variábilisabb, a képzésük helye pedig nehezebben azonosítható, mint a mássalhangzóké. A megfigyelést nehezíti az is, hogy a toldalékcso életkori változásai miatt a tanulók artikulációs tapasztalatai eltérőek lehetnek (Markó et al. 2020, 74, 80).



4. ábra. A magánhangzók osztályozásának elsajátíthatósága

A pedagógusok szerint ugyanakkor a tanulóknak többnyire nem okoz gondot a magánhangzók osztályozásának elsajátítása (négyfokú skála; átlag: 2,2; medián: 2; módusz: 2) (lásd: 4. ábra). Ennek oka, hogy „kevesebb magánhangzó van”, valamint hogy a négy osztályozási szempontból három viszonylag könnyen tanulható (lásd: az 5. ábrához tartozó magyarázatok).

A legnagyobb gondot (71,43%) a nyelv függőleges mozgása szerinti osztályozás okozza a tanulóknak (lásd: 5. ábra), ez az oka annak, hogy egyes pedagógusok ezt nem is kérik rajtuk számon. Időnként a nyelv vízszintes mozgása is problémát jelenthet (44,68%), a palatális és veláris magánhangzók⁶ azonban akár egy-egy felidéző szóval is megjegyezhetők (lásd: 7. ábra). A hangok ajakműködés szerinti képzésének labiális, illabiális volta a (kerek vagy résre nyíló) szájforma alapján könnyen megállapítható (probléma csak az esetek 24,21%-ánál merül fel). Az időtartambeli különbségekkel már az alsó tagozaton megismerkednek a tanulók, a későbbiekben ez már csak elvétve jelent gondot számukra (6,12%).



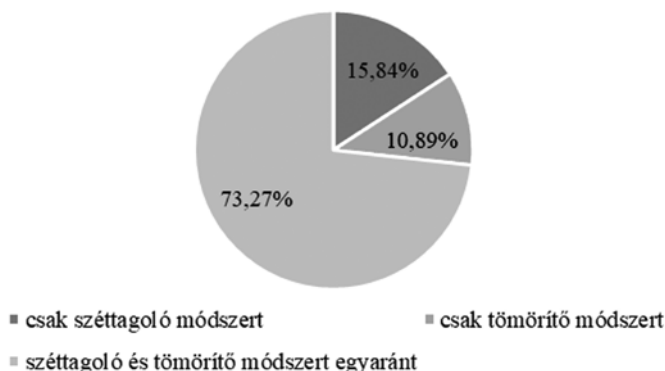
5. ábra. A magánhangzók osztályozásának szempontjai az elsajátíthatóság függvényében

A beszédhangok osztályozásának elsajátítását befolyásoló tényező lehet a különböző osztályozási szempontok alapján elkülönülő csoportok megjelenítési

⁶ Tanulmányunkban azt a hagyományos, a közoktatásban is elterjedt megközelítést követjük, amely pusztán veláris és palatális magánhangzókról beszél. Hozzá kell ugyanakkor tennünk, hogy a hagyományosan veláris magánhangzók közé sorolt [á] hangot az újabb fonetikai szakirodalom (Markó 2017, 155–156) már centrális, azaz középen képzett hangnak tekinti.

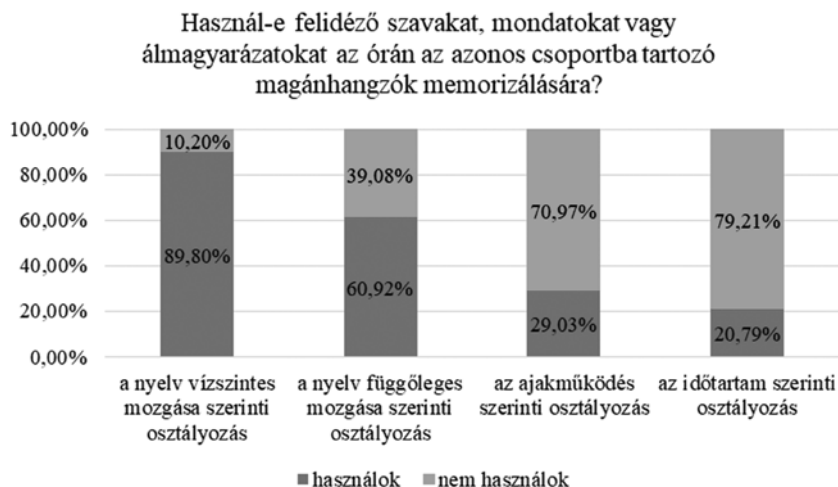
módja. Az osztályozási szempontok vizualizálása alapján megkülönböztetünk analitikus (széttagoló) és szintetikus (tömörítő) módszert. Széttagoló módszernek nevezzük azt, amikor az egyes osztályozási szempontokat külön-külön táblázatban mutatjuk be; tömörítő módszerről pedig akkor beszélünk, ha minden osztályozási szempontot egyetlen átfogó táblázatba sűrítünk. A pedagógusnak figyelembe kell vennie azt, hogy míg egyes tanulók az előbbi, addig mások az utóbbi módszerrel érhetnek el jobb eredményeket. Tapasztalataink szerint a széttagoló módszerrel gyorsabb, könnyebb a tanulás (különösen igaz ez akkor, ha általános iskolás tanulókról van szó); a tömörítő módszerrel viszont átláthatóbbá, rendszerszerűbbé tehetjük a későbbi órákon tárgyalt magasabb szintű összefüggéseket (pl. hangtörvények, nyelvjárások, nyelvtörténet). A kérdőívet kitöltő pedagógusok 11%-a csak tömörítő módszert, 16%-uk pedig csak széttagoló módszert használ az órákon. A fentiek értelmében pozitívan értékeljük azt, hogy jelentős többségben (73%) vannak azok, akik mindkét módszert alkalmazzák (lásd: 6. ábra).

Milyen módszert használ a magánhangzók osztályozásának vizualizálására?



6. ábra. A magánhangzók osztályozásának vizualizálása

A magyartanárok többsége a magánhangzók tárgyalásakor csak a nyelv vízszintes (89,80%) és függőleges mozgása (60,92%) szerinti osztályozás memorizálására használ felidéző szavakat, mondatokat vagy álmagyarzatokat (lásd: 7. ábra), az ajakműködés és az időtartam szerinti csoportosítás általában nem okoz gondot a tanulóknak (lásd: 5. ábra). A pedagógusok 63%-a a tanulókat is megkéri arra, hogy hozzanak létre saját – ennél fogva könnyebben megjegyezhető – példákat.



7. ábra. Felidéző szavak, mondatok, álmagyarázatok használata a magánhangzók osztályozásának tanításához

Memóriamankók a magánhangzók osztályozásához

Az alábbiakban bemutatott példák többsége a kérdőíves kutatásunkból származik, a korpuszt ugyanakkor a *Magyar tanítása 5. 6. osztályban* nevű oldalon kialakult két hosszabb szakmai diskurzusban (W5, W6) javasolt néhány érdekesebb, jól használható példával is kiegészítettük.

Memóriamankók a nyelv vízszintes mozgása szerinti osztályozáshoz

a) Palatális (magas) magánhangzók

A palatális (magas) magánhangzók memorizálására a legtöbben a *teniszütő* szót használják. Néhányan ugyanakkor megjegyzik, hogy a *teniszütő* didaktikai szempontból nem megfelelő, félrevezető példa, hiszen a későbbiekben tanult hangrend törvényét nem alkalmazhatjuk összetett szavakon. Fontos hozzátennünk, hogy bár a hangrend törvénye valóban nem vonatkozik az összetett szavakra, jelen esetben nem a hangtörvények elsajátítása, hanem a magánhangzócsoporthoz való memorizálása a cél.

A palatális (magas) magánhangzók memorizálására a következő szavakat használják még: *teniszütőé; teniszütőnyél; süvegkészítő; cipőfűzés; gyümölcs-
im; üditőjében; esküvői; repülői; kéziköszőrű; kőművesig; nekiröpül; terítőjük;
elidőzünk; cihelődünk 'készülődünk'*. A felidéző szavak mellett felidéző szókap-

csolatokkal és mondatokkal is találkozhatunk: *erdei gyümölcs; kis tükörke; Enikő ül.; Petőfi ül.; Bercsényi örül.; Hú, ebédidő!; Tükör hűtőn? Idénre ígérem.* Elvértve álmagyarázatokkal⁷ is találkozhatunk: *Magasra emeljük a teniszütőt, hogy elüthessük vele a labdát.; Magas, mint a kéziköszörű hangja.; A kőművesig megyek, hogy magas házat építsen nekem.*

b) *Veláris (mély) magánhangzók*

A veláris (mély) magánhangzók memorizálására a legtöbben az *autó*, az *uborka* és a *háború* szavakat használják. Ezek mellett a következő példák fordulnak még elő: *uszoda; faodú; futópad; kupola; hazudozás; autópálya; aluljáró; távolugrás; madárkórus.* Egy-egy felidéző szókapcsolattal és mondatlall is találkozhatunk: *nagy háború; Az autó áll.* Népszerűek az álmagyarázatok: *Az autók a mélygarázsban parkolnak.; Az autó belemegy a mély kátyúba.; Az autó azért mély, mert alacsonyán ülünk benne.; Az uborka azért mély, mert lehajolunk érte.; Mélybe nyúlok az uborkáért az üvegbe.; A háború mindent a mélybe rombol.; Mélybe huppanunk a homokba távolugráskor.; Az uszodában mély a víz.; A hazudozás mélyen érint.; Az aluljáró a mélyben van.*

Memóriamankók a nyelv függőleges mozgása szerinti osztályozáshoz

a) *Felső nyelvállású magánhangzók*

A felső nyelvállású magánhangzók memorizálására a következő szavakat használják a pedagógusok: *süniút; útifű; kisnyúlful.* Ezekből könnyen hozhatunk létre álmagyarázatokkat (pl. *A süniút szó magánhangzói azért felső nyelvállásúak, mert a süniút felfelé vezet a hegyre; Az útifű szó magánhangzói azért felső nyelvállásúak, mert fent a hegyekben sok útifű nő*). Találunk olyan megoldásokat is, amelyek a hosszú és a rövid magánhangzók egyaránt tartalmazzák. Ilyenek a *szűkült szívritmusú* szókapcsolat vagy a *Bulcsú-fulű visít* és a *Bulcsú süt, fűt, visít* mondatok.

b) *Középső nyelvállású magánhangzók*

A középső nyelvállású magánhangzók memorizálására a beérkező válaszok alapján a *középkor* összetett szó és a *középső sor* szókapcsolatok tűnnek

⁷ Szerkezetüket tekintve olyan felidéző mondatokról van szó, amelyek tartalmi-logikai szempontból álmagyarázatoknak tekinthetők, könnyen át is alakíthatóak azokká (pl. a *Magas, mint a kéziköszörű hangja* helyett mondhatjuk azt, hogy *A kéziköszörű szó magánhangzói azért magasak, mert a kéziköszörű hangja is magas*).

a legalkalmasabbnak, hiszen azok már önmagukban is álmagyarázatot sugallnak (*A középkor szó és a középső sor szókapcsolat magánhangzói azért középső nyelvvállásúak, mert bennük van, hogy „közép”*). Érdekes, játékosnak ható megoldások még a *golyólövőgépet* összetett szó és a *zörgő mosógépet* szókapcsolat. Az egyik adatközlőnk szerint érdemes rámutatnunk a hangokat jelölő betűk alakjára is: az [é] kivételével valamennyi középső nyelvvállású magánhangzó [o, ó, ö, ő] kerek alakú.

c) *Alsó nyelvvállású magánhangzók*

Az alsó nyelvvállású magánhangzók megjegyzésére a *matek*, a *tea*, a *menta* és a *mentatea* szavakat használhatjuk. Álmagyarázatot építhetünk arra a közhelyre, hogy a matematikát sokan nem szeretik (*A matek szó magánhangzói azért alsó nyelvvállásúak, mert a matekot már alsóban sem szerettük*).

d) *Legalsó nyelvvállású magánhangzó*

A legalsó nyelvvállású [á] memorizálására bármilyen egy szótagú szót használhatunk: *száj*, *ház*, *szár* stb. Gyakori álmagyarázat a következő: *Az [á] azért legalsó nyelvvállású, mert az orvosnál is azt mondjuk, hogy á-á-á, amikor a legalsó nyelvvállásba nyomja a nyelvünket*. Néhány adatközlő az alsó és a legalsó nyelvvállású magánhangzókat összevontan tárgyalja. Ilyen esetben a *Beáta*, a *Renáta* és az *alátesz* példák használhatók felidéző szóként.

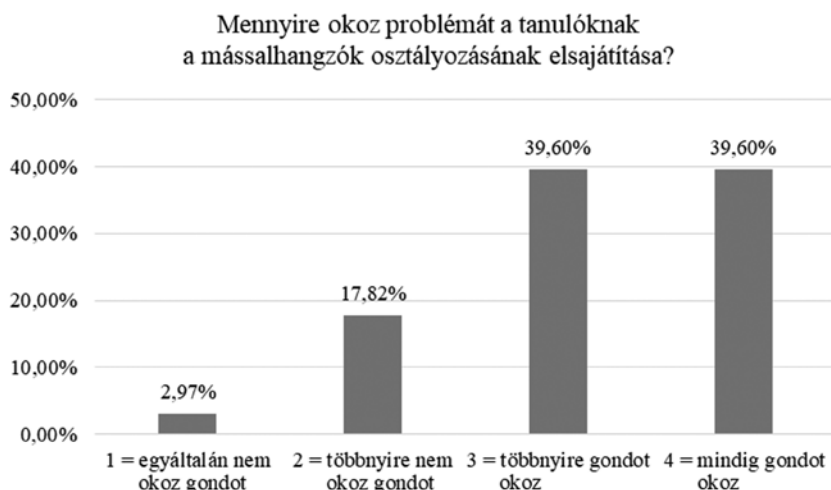
A nyelv függőleges mozgása szerinti osztályozáshoz memóriamankóként nemcsak homogén (horizontális), az adott hangcsoportot felölelő nyelvi egységeket, hanem heterogén (vertikális), a szinteződést szemléltető megoldásokat is használhatunk (fentről lefelé haladva, az újrakezdés szakaszait virgulával jelöljük): *Uborkafán | ülök, | így élek.*; *Uborkafán | ülök, | dinnyét eszem.*; *Uborkafán | ülő | kicsi Péter*; *Uborkafán | ülő | irigy német*; *Színészek | üllőt | ugornak át*.

Memóriamankók az ajakműködés szerinti osztályozáshoz

A labiális (ajakkerekítéses) magánhangzókat az *autótükör* összetett szó segítségével jegyezhetjük meg, az illabiális (ajakréses) magánhangzók memorizálására pedig felidéző mondatokat használhatunk: *Ágnes él és bízik.*; *Elek így már ki mer menni eme résen* (ez utóbbi mondat a *rés* szó révén álmagyarázatként is felfogható).

A mássalhangzók osztályozásának taníthatósága

A magyartanárok szerint a tanulóknak többnyire gondot okoz a mássalhangzók osztályozásának elsajátítása (négyfokú skála; átlag: 3,2; medián: 3; módusz: 3) (lásd: 8. ábra). Körülbelül a 80%-uk ütközik nehézségekbe a rendszerezés tanulásakor (értsd: többnyire vagy mindig gondot okoz számukra). A problémát a pedagógusok szerint a mássalhangzók sokasága okozza, a csoportosításuk pedig ennél fogva kevésbé átlátható, mint a magánhangzóké.



8. ábra. A mássalhangzók osztályozásának elsajátíthatósága

A legnagyobb problémát a képzés módja (90,36%) és a képzés helye (83,13%) szerinti osztályozás jelenti a tanulóknak (lásd: 9. ábra). A pedagógusok egy része ezt (a táblázat használata nélkül) nem is kéri rajtuk számon, vagy – hogy ne terhelje túl őket – inkább kihagyja a tananyagból. A zöngéesség (hangszalagműködés) szerinti csoportosítás az esetek felében (50,50%), az időtartam szerinti megkülönböztetés pedig csak elvétve okoz nehézséget a gyerekeknek (11,88%). A válaszok azt mutatják, hogy ez utóbbi két szempont nagyobb hangsúlyt kap az órákon, a tárgyalásuk ugyanis a helyesírás-tanítás felől nézve is megkerülhetetlen (pl. zöngéesség szerinti részleges hasonulás: *vízkeő* [vízkeő]; nyúlás: *egy* [eggy]).⁸

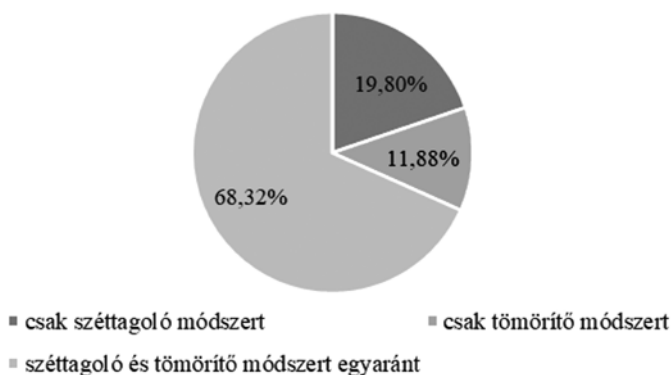
⁸ Véleményünk szerint a képzés helye szerint elkülönülő valamennyi kategória ismerete, felsorolásának képessége nem feltétlenül szükséges a képzés helye szerinti részleges hasonulás megértéséhez és felismeréséhez (pl. *azonban* [azomban], *gyöngy* [gyönygy]).



9. ábra. A mássalhangzók osztályozásának szempontjai az elsajátíthatóság függvényében

A magyartanárok 12%-a csak tömörítő, 20%-uk pedig csak szétagoló módszert használ a mássalhangzók osztályozásának megjelenítésére (lásd: 10. ábra). A pedagógusok 68%-a mindkét módszert alkalmazza, figyelembe véve ezzel a tanulók különböző tanulási stílusát.

Milyen módszert használ a mássalhangzók osztályozásának vizualizálására?



10. ábra. A mássalhangzók osztályozásának vizualizálása

A mássalhangzócsoporthoz rögzítéséhez használt memóriamankók viszonylag ritkák (lásd: 11. ábra), érdemben csak a zöngesség szerinti osztályozásnál

jelennek meg (41,58%). Ennek okai a következők: az időtartam szerinti megkülönböztetés ilyenkor már készségszintre van fejlesztve (lásd: 9. ábra), vagyis eleve nem igényel felidéző szavakat, szópárokat; a képzés helye és módja szerinti csoportosítás memóriamankók által való rögzítéséhez túl sok vagy túl hosszú felidéző szóra, illetve mondatra lenne szükség, megjegyzésük pedig már-már több időt emésztene fel, mint a „magukra hagyott” beszédhangoké. A legjobb megoldásnak azt tartjuk, ha a tanulók igény esetén maguk hoznak létre számukra könnyen megjegyezhető példákat, a magyartanárok 66%-a erre meg is szokta kérni őket.



11. ábra. *Felidéző szavak, mondatok, álmagyarázatok használata a mássalhangzók osztályozásának tanításához*

Memóriamankók a mássalhangzók (zöngéesség szerinti) osztályozásához

A zöngétlen mássalhangzók memorizálására több adatközlőnk is a *Tyúha, pici úszó kacska, futás!* (vagy: *vigyázz*) mondatot használja. Mások a következő megoldásokat javasolják: *Hé, sicc te csúf, kopasz tyúk!*; *Tyú, a csapat fészke cihás* (vö. nép. *ciha* ’ágnemű huzat’); *Hasas pasas fekszik, és tyúkcupákot eszik* (vö. nép. *cupák* ’főtt vagy sült comb’). A felidéző mondatok mellett mondatrédékek is szóba jöhetnek: *feketés hattyú, csupasz cica*; *Petőfi téeszcsé tyúkhúsa* (vö. rég. *téeszcsé* ’termelőszövetkezeti csoport’). Több „töredékes” vagy nehezen értelmezhető javaslat is érkezett: *Petike feszes, ha c, cs, ty*; *Feszes patkó h c, cs, ty*; *Patkó feszes, hoccuty!* (‘?’ [indulatszószerű]). A zöngés mássalhang-

zók memorizálására a *Bodzába rúg a dzsungel „vé”* (a *dzsungel „vé”* helyett a *dzsungelvő* megoldást javasoljuk) és a *Boldog vagy, Zénó, jön már a nyár!* + (*zs, dz, dzs*) (a „teljesség” igényével: *Boldog vagy, Zénó edző, jön a nyár; a dzsem, a zselé!*) megoldásokat használhatjuk (vö. W7).

A zöngés-zöngétlen szembenállás rögzítését segítheti a felidéző szavak, pontosabban szóelem párok használata: *Budapest, diótörő, gépkocsi, várfal, zokniszag, zsarusíp, edzőcipő, dzsungelcsávó* (a párja: *dzsungelcsaj*; egy humoros megoldás: *Dzseki Csen*), *gyöngytyúk*.

A memóriamankókon kívül más jó megoldásokat is használhatunk. Ilyenek például a párkereső játékok (minden tanuló egy mássalhangzó, és meg kell keresnie a zöngés vagy éppen zöngétlen párját), valamint a hangszalagok rezgését ellenőrző hagyományos praktikák (1. a gége helyezett kéz, 2. a fejtetőre helyezett kéz, 3. a fülbe dugott ujj).

Összegzés

Kérdőíves kutatásunkból kiderült, hogy az általános és középiskolás diákok többsége nem kedveli a hangtant, mivel nehezen tanulhatónak és hasznosíthatónak tartja azt. A pedagógusok szerint az elsajátítandó ismeretanyag meghaladja a legtöbb (ötödikes) tanuló képességét. A megoldást egyrészt a nyelvi szintek tanításának sorrendi cseréje, azaz analitikus módja⁹, másrészt pedig a mai generáció igényeit figyelembe vevő gyakorlatok és módszerek (vö. Bóna–Markó 2009) alkalmazása jelentheti. Ilyen módszer lehet a tanulmányban részletesen tárgyalt memóriamankók (felidéző szavak, mondatok, álmagyarzatok stb.) használata a különböző nyelvtani témakörök (pl. hangtörvények, nyelvi változások, nyelvjárások) megértésének alapját képező magán- és mássalhangzók csoportosításának tanításában.

Irodalom

Adamikné Jászó Anna. 2001. *Anyanyelvi nevelés az ábécétől az érettségiig*. Budapest: Trezor Kiadó.

⁹ Az analitikus (lebontó) módszer esetén a nagyobb nyelvi egységektől haladunk a kisebb nyelvi egységek felé (a szövegtantól a hangtanig). A gyakorlatban használt szintetikus (alulról felfelé építkező) modell ma már újragondolásra szorul: „a problémaalapú anyanyelvi nevelés gyakorlata a tananyag hálózatos szervezését, az újra meg újra visszatérő elemek, a spirálisan előkerülő fogalmak és jelenségek miatt a lineáris tananyagszerkezet átalakítását is igényli” (Domonkosi–Ludányi 2020, 188).

- Antalné Szabó Ágnes. 2008. A helyesírási kultúra fejlesztésének régi-új technikái. *Anyanyelv pedagógia*. 1 (3–4). <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=128> (2021. jún. 24.)
- Bóna Judit. 2008. A beszédtempó pedagógiai vonatkozásai. *Anyanyelv-pedagógia* 1 (1). <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=16> (2021. jún. 25.)
- Bóna Judit – Markó Alexandra. 2009. Hétköznapi fonetika – feladatjavaslatok a hangtan oktatásához. *Anyanyelv-pedagógia* 2 (1). <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=152> (2021. júl. 15.)
- Domonkosi Ágnes – Ludányi Zsófia. 2020. Problémaalapú szemlélet az anyanyelvi nevelésben. In *Tankönyvkutatás – fordított tankönyvek – kétnyelvűség*, szerk. Istók Béla – Lőrincz Gábor – Lőrincz Julianna – Simon Szabolcs. 177–192. Komárom: Selye János Egyetem.
- Istók Béla – Istók Ilona. 2020. Unalmas magyaróra – egyhangú IKT? Nyelvtani gyakorlatok PowerPointtal. In *Stílus – variativitás – műfordítás: Köszöntő kötet Lőrincz Julianna 70. születésnapjára*, szerk. Lőrincz Gábor – Domonkosi Ágnes. 133–150. Komárom: Selye János Egyetem.
- Kassai Ilona. 1993. Gyorsult-e a magyar beszéd tempója az elmúlt 100–120 évben? In *Beszédkutatás: Tanulmányok az elméleti és az alkalmazott fonetika köréből*, szerk. Gósy Mária – Siptár Ferenc. 62–69. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézete.
- Ludányi Zsófia – Domonkosi Ágnes. 2021. Die Rolle von Sprachtagebüchern im problembasierten Unterricht von Ungarisch als Muttersprache. *Journal of Applied Technical and Educational Sciences JATES* 11 (1): 44–65. DOI: 10.24368/jates.v11i1.239
- Markó Alexandra. 2017. Hangtan. In *Nyelvtan*, szerk. Tolcsvai Nagy Gábor. 75–203. Budapest: Osiris Kiadó.
- Markó Alexandra – Csapó Tamás Gábor – Deme Andrea – Bartók Márton – Gráczki Tekla Etelka. 2020. A magánhangzók lingvális képzési jegyeinek tanítása az artikulációs tapasztalat, a kutatási eredmények és az elméleti kategóriák tükrében. In *A nyelv perspektívája az oktatásban*, szerk. Ludányi Zsófia – Jánk István – Domonkosi Ágnes. 71–82. Eger: Líceum Kiadó. DOI: 10.17048/Pelikon2018.2020.71
- Nyíri Kristóf. 2000. A gondolkodás képelmélete. Az ELTE BTK Filozófiai Intézete és Nyelvfilozófiai Kutatócsoportja által 2000. október 5-én és 6-án rendezett *Nyelv, megértés, interpretáció – A nyelv mint a kortárs filozófiai áramlatok közös problémája* című konferencián tartott előadás. <http://mek.niif.hu/00500/00587/html/> (2021. jún. 24.)
- Schirm Anita. 2013. A humor szerepe a nyelvészet oktatásában. In *Sokszínű humor*, szerk. Vargha Katalin – T. Litovkina Anna – Barta Zsuzsanna. 50–58. Budapest: Tinta Könyvkiadó – ELTE Bölcsészettudományi Kar – Magyar Szemiotikai Társaság.
- Schirm Anita. 2020. Új szövegtípusok a nyelvtanításban – avagy hogyan szeretessük meg a nyelvtant a diákokkal? In *Tankönyvkutatás – fordított tankönyvek – kétnyel-*

vűség, szerk. Istók Béla – Lőrincz Gábor – Lőrincz Julianna – Simon Szabolcs. 233–256. Komárom: Selye János Egyetem.

Szerdi Ilona. 2019. *Internetes nyelvhasználat és anyanyelvoktatás* [PhD-értekezés]. Komárom: Selye János Egyetem.

Sz. n. 2013. A beszédhangok képzése. A magánhangzók képzése. A magánhangzótörvények. Magyar nyelv műveltségi terület. 5 osztály. ELTE Tanító- és Óvóképző Kar. http://tamop2014.tok.elte.hu/dok/szakmai_anyagok/oravazlatok_tematervek_foglalkozasok/magyar_tt_beszedhangok_kepzese_maganhangzok_kepzese_maganhangzotorvenyek.pdf (2021. jún. 5.)

Wilson, Deirdre – Sperber, Dan. 2006. Relevanciaelmélet. Ford. Bárány Tibor. *Helikon. Irodalomtudományi Szemle* 52 (4): 294–336.

Tankönyvek és tandokumentumok

KT 2012 = *Kerettanterv: Magyar nyelv és irodalom 5–8. évfolyam*. https://kerettanterv.oh.gov.hu/02_melleklet_5-8/2.2.01.1_magyar_5-8_a_u.docx (2021. jún. 21.)

KT 2020a = *Kerettanterv: Magyar nyelv és irodalom 1–4. évfolyam*. https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/kerettanterv/Magyar_nyelv_es_irodalom_A_jav_0409.docx (2021. jún. 9.)

KT 2020b = *Kerettanterv: Magyar nyelv és irodalom 5–8. évfolyam*. https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/kerettanterv/Magyar_nyelv_es_irodalom_F.docx (2021. jún. 9.)

KT 2020c = *Kerettanterv: Magyar nyelv és irodalom 9–12. évfolyam*. https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/kerettanterv/Magyar_nyelv_es_irodalom_K.docx (2021. jún. 9.)

Misad Katalin – Simon Szabolcs – Szabó Mihály Gizella. 2009. *Magyar nyelv a gimnáziumok és a szakközépiskolák I. osztálya számára*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá.

NAT 2020 = A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról. *Magyar Közlöny* (17): 290–446. <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/3288b6548a740b9c8daf918a399a0bed1985db0f/letoltes> (2021. febr. 28.)

OFI5 2016 = Magyar Nyelv 5. Tankönyv. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. Eger. https://www.tankonyvkatalogus.hu/pdf/FI-501010501_1_teljes.pdf (2021. jún. 23.)

OFI8 2018 = Magyar Nyelv 8. Tankönyv. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. Eger. https://www.tankonyvkatalogus.hu/pdf/FI-501010801_1_teljes.pdf (2021. jún. 23.)

OFI12 2017 = Magyar Nyelv 12. Tankönyv. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. Eger. https://www.tankonyvkatalogus.hu/pdf/FI-501011201_1_teljes.pdf (2021. jún. 23.)

OH5a 2020 = Magyar nyelv 5. Tankönyv. Oktatási Hivatal. Budapest. https://www.tankonyvkatalogus.hu/pdf/OH-MNY05TA_teljes.pdf (2021. jún. 23.)

OH5b 2020 = Magyar nyelv 5. Tankönyv. Oktatási Hivatal. Budapest. https://www.tankonyvkatalogus.hu/pdf/OH-MNY05TB__teljes.pdf (2021. jún. 23.)

Uzonyi Kiss Judit – Csicsay Károly. 2012a. *Tankönyv a gimnáziumok és a szakközépiskolák II. osztálya számára*. Bratislava: TERRA.

Uzonyi Kiss Judit – Csicsay Károly. 2012b. *Tankönyv a gimnáziumok és a szakközépiskolák III. osztálya számára*. Bratislava: TERRA.

Uzonyi Kiss Judit – Csicsay Károly. 2012c. *Tankönyv a gimnáziumok és a szakközépiskolák IV. osztálya számára*. Bratislava: TERRA.

Források

W1 = <https://www.facebook.com/groups/673094623051411> (2021. jún. 17.)

W2 = <https://www.facebook.com/groups/525898454485465> (2021. jún. 17.)

W3 = <https://www.facebook.com/groups/2262631120649162> (2021. jún. 17.)

W4 = <https://www.facebook.com/groups/1505157716448847> (2021. jún. 17.)

W5 = <https://www.facebook.com/groups/673094623051411/permalink/1268662996827901/> (2021. júl. 8.)

W6 = <https://www.facebook.com/groups/673094623051411/permalink/1270642719963262/> (2021. júl. 8.)

W7 = <http://webtanitoneni.lapunk.hu/?modul=oldal&tartalom=1205721> (2021. júl. 15.)

PROBLEMS AND POSSIBILITIES OF TEACHING PHONETICS

Mnemonics in teaching the classification of speech sounds

With the help of an online questionnaire (N = 101), this study examines the problems and possibilities of teaching phonetics. The study's primary goal is to collect mnemonics (evocative words and sentences, pseudo-explanations) and recommend them to (future) teachers of Hungarian language, through which they can help their students memorise the classification of vowels and consonants in an easier and more interesting way. The research reveals that phonetics is one of the less popular topics of grammar among students who may think it is abstract, complicated and hardly applicable in real life. Most teachers believe that the complexity of knowledge base that students (of fifth grade) have to acquire is not in accordance with their age (maturity); hence, teaching the levels of language with a synthetic method (i.e. building up from base level) may be the reason why students become alienated from grammar.

Keywords: phonetics, vowels, consonants, mnemotechnics, didactics

PROBLEMI I MOGUĆNOSTI U NASTAVI FONETIKE

Mnemotehnika u nastavi klasifikacije glasova

Pomoću metoda *online* upitnika (N = 101) u radu se analiziraju problemi i mogućnosti nastave fonema. Prvenstveni cilj je da se prikupе i nastavnicima predstave memorijska pomagala (reči, rečenice koje izazivaju asocijativne nizove) koji mogu da pomognu da se usvajanje klasifikacija samoglasnika i suglasnika učini lakšim i zabavnijim za učenike. Iz upitnika se može zaključiti da je fonetika jedna od onih nastavnih jedinica iz gramatike koje učenici najmanje vole. Mnogi je smatraju previše apstraktnom, komplikovanom i u svakodnevnom životu minimalno primenjivom. Prema mišljenju pedagoga, težina nastavne jedinice koja se treba usvojiti nije u skladu sa uzrastom učenika petog razreda te je verovatno da sintetička metoda nastave gramatike (koja kreće od dole ka gore – odnosno od manjih ka složenijim jedinicama govora) doprinosi da se deca otuđe od gramatike.

Ključne reči: fonetika, samoglasnici, suglasnici, mnemotehnika, didaktika

A kézirat beérkezésének ideje: 2021. aug. 20.

Közlésre elfogadva: 2021. szept. 27.